

NOTES SOBRE LA NARRATIVA DE RAMON SOLSONA

Isidor Cònsul

El febrer de 1989, acomboiat per l'escuderia de Quaderns Crema, Ramon Solsona va irrompre amb força dins l'horitzó de la literatura catalana contemporània. Portava una notable novel·la sota el braç, Figures de calidoscopi, i per algun lloc penjava una etiqueta amb ferum de polèmica vinculada a un premi literari. La història és prou coneguda: l'autor havia presentat la novel·la a la convocatòria de traspàs del premi "Prudenci Bertrana" que, la nit del 18 de setembre de 1987, fou declarat desert per manca de qualitat literària, segons les desclaracions del jurat. Aquella nit gironina, que deixà tres premis deserts dels quatre que s'hi convocaven, marcà una inflexió important en la història del mateix premi i va fer escriure algun paper de desencís i de reflexió sobre la política de guardons literaris de la cultura catalana.¹

---

¹ Dels diferents articles que sortiren em penso que val la pena de remarcar els que publicaren Narcís Comadira, La reconversió (EL PAIS, Quadern, 4-X-1987) i Miquel Martí i Pol, Premis (AVUI, 11-X-87), perquè donen, em penso, una visió complementària de la situació viscuda. En el primer i continuant la línia d'un article d'anterior (Per una edat de ferro dels premis catalans, LA VANGUARDIA, 2-VII-85), Narcís Comadira proposava un canvi dràstic per regular la indústria literària en què, a parer seu, s'han convertit els premis. Atès que no s'hi presentava autèntica literatura, venia a dir, que hi hagués, sí més no, una autèntica reconversió dels engranatges industrials. Un toc d'atenció similar, però més de biaix, el donava Baltasar Porcel en un article dictat per Joaquim Molas, Los artesanos (LA VANGUARDIA, 17-X-87).

Miquel Martí Pol, per la seva banda, emfasitzava la decepció entre els assistents a la festa i apuntava l'escassa presència de membres dels diferents jurats que s'havien desplaçat fins a Girona.

Passat un any i escaig, quan Figures de calidoscopi sortí al carrer, l'obra fou acollida i ponderada amb entusiasme per tots els estaments de la crítica com una novel·la madura i d'enorme interès. Amb la torna, a més, que es tractava d'un autor nou. Joan Ferraté obrí el foc amb contundència en la seva defensa: li dedicà un comentari ampli, gairebé un estudi, presentà l'autor com un novel·lista d'extraordinari talent i s'adreça amb termes gruixuts al jurat del premi Prudenci Bertrana.² Després, un rera l'altre, començaren a ploure les consideracions elogioses sobre l'originalitat de la novel·la, el talent, la maduresa i l'ambició de l'autor, el domini que demostrava dels recursos de la narració i el mèrit que suposava sortir-se'n d'una novel·la anti-novel·la, exemple fefaent de la fragmentació i l'esquarterament de la consciència. Per acabar-ho d'adobar, l'"opera prima" de Ramon Solsona era un llibre àgil i ben escrit, armat amb una notable varietat de recursos lingüístics i, sens dubte, una de les sorpreses més cordials i confortables en el panorama narratiu d'aquell 1989.

EL CALIDOSCOPI D'ISABEL CORBELLÀ

El calidoscopi és un instrument òptic consistent en un tub dins del qual hi ha miralls i fragments de vidres de colors. La disposició dels miralls és peculiar i reflecteixen una figura de simetria variada que varia il·limitadament cada vegada que s'agita el tub. El nom d'aquest giny de la fantasia s'ha convertit en adjectiu, i els teòrics de la narrativa contemporània han encunyat l'expressió novel·la calidoscòpica per a referir-se a una tècnica de construcció narrativa. S'aplica quan el novel·lista combina, superposa i alterna diferents històries, les presenta en un evident desordre

---

² Joan Ferraté, El vell instint fabulador (1 i 2). ("EL PAIS", QUADERN, maig de 1989).

cronològic i amb l'objectiu de sorprendre el lector o bé posar-li paranys amb un múltiple esquarterament de la realitat. Sovint es tracta de novel·les laberíntiques i amb tendència a resoldre's obertament, com un trencaclosques que no acaba d'encaixar per manca d'algunes peces. El detall més embolicat és aconseguir que el mecanisme de rellotgeria del conjunt de la narració vagi a l'hora. Si es troba aquest punt, normalment són novel·les de lectura múltiple i engrescadora.

Figures de calidoscopi circula amb correcció i fins amb virtuosisme pels camins que he apuntat. El lector segueix i mira de lligar -inútilment- les diferents figures que el calidoscopi del futur presenta a la noia Isabel Corbella el dia que dóna per tancat un dels capítols de la seva vida: ha estat la seva darrera jornada escolar i Isabel Corbella converteix l'acte de treure's l'uniforme del col·legi en un ritual iniciàtic davant de la vida que s'obre en perspectiva. El calidoscopi que té a les mans dibuixa l'atzar d'una colla de possibilitats i la noia multiplica les expectatives de futur en una àmplia gamma de possibilitats hipotètiques. Hi ha diferents Isabels superposades, però sempre es tracta de la mateixa Isabel Corbella davant d'un capriciós calidoscopi que no s'atura de reflectir escenes, imatges i alternatives de l'avenir.

DEL DUBTE DE **LLIBRETA DE VACANCES A LES HORES DETINGUDES**

Així com hi hagué una calorosa unanimitat crítica en la recepció de Figures de calidoscopi, l'entusiasme tendí a refredar-se davant del segon llibre de Ramon Solsona, Llibreta de vacances (1991). L'obra és un recull irregular de narracions curtes, agrupades en tres seccions i tancades per un apèndix didàctic que és una paròdia amable dels exercicis complementaris que acostumen a penjar dels llibres de literatura pensats per a l'escola. Es una novetat curiosa i potser divertida, però no aporta res més que el pur engrescament enjogassat. En tot cas serveix per remarcar dos aspectes de la

personalitat literària de Ramon Solsona: la seva facilitat paròdica, prou demostrada en els poemes satírics que publicà amb el pseudònim "Lo Gaiter del Besós", i també la recerca d'espais verges, insòlits i poc transitats per la narrativa convencional. Amb el seu segon títol, però, l'experiència no acabà de quallar, malgrat que vora mateix dels alts i baixos del conjunt, el recull presenta contes prou arrodonits. Es evident, doncs, que Llibreta de vacances aigualí les expectatives i els ardors inicials, i fins obrí els interrogants d'algun dubte sobre les autèntiques possibilitats literàries de Ramon Solsona.

Dubtes que diria que s'han esvaït a Les hores detingudes (1993), el tercer lliurament del narrador i una novel·la que apuntala la hipòtesi que la qualitat contundent de Figures de calidoscopi (1989), no responia a la solfa de cap atzar ni fou la música fortuïta d'una casualitat despenjada. Aquests són detalls que queden clars a Les hores detingudes, una obra ben assegurada en el confort dels encerts narratius, potser no tan sostinguda ni còmplice com la primera, però que evidencia el talent que tragina l'autor i la bona jeia que té per a l'escriptura.

Com una passeig per l'amor i la mort, la novel·la comença i acaba bressolada per imatges de la mort, darrera de les quals es ressegueixen els topants d'una bella història d'amor. Per tal d'accentuar l'eix i el circuit de la passejada, Ramon Solsona encaixa els fets de Les hores detingudes en un dia de juliol a les ruïnes d'Ostia Antica i se serveix d'una doble al·legoria solar per obrir i tancar la narració. Es un camí d'intensitats, alhora turístic, vital i catàrtic, que s'inicia al cementiri romà del Testaccio (amb la pelegrinació i la lectura de versos corresponent davant de la tomba de Keats) i fineix amb l'atzar de l'accident mortal de la protagonista en un racó poc visitat de les ruïnes d'Ostia. En el colofó de la novel·la, el mateix sol que al primer capítol trencava el vel de la nit per il·luminar les pedres i la història del port de la Roma Imperial, ara, en un altre capaltard de juliol,

deixa caure les darreres lluors del dia sobre la tomba d'una dona morta als trenta-cinc anys. Hi ha un xiprer jove a tocar i una làpida amb dos versos de Shakespeare: Així com és el sol, nou sempre i sempre vell, / no para el meu amor de dir coses ja dites.

Els versos del monstre anglès poden servir per encarar les diferents històries d'amor que s'encavallen a la novel·la: la passió pel món clàssic que trasbalsa la protagonista, professora de filologia llatina d'una innominada universitat europea; la bella relació amorosa que ha trenat amb el seu marit, així com la intensitat del dolor d'absència de l'espòs vidu quan, quatre anys després, s'imposa de fixar per escrit els detalls del dia fatídic entre les ruïnes romanes. En un altre nivell, també s'ha de contemplar el dol de la reacció paterna i l'amorositat platonisme crepuscular d'un vell professor de grec, company de facultat de la difunta.

Pel que fa al desenvolupament de la història que explica, Ramon Solsona ensenya aviat les cartes. Gairebé d'entrada, el lector ja sap que la jornada romana de la parella de protagonistes serà, per a la dona, el darrer dia de la seva vida. Ho diu al començament del segon capítol i, abans, els meandres de l'introït solar donen prou indicis per saber de quina manera s'esdevindrà la mort anunciada. Senyals i indicis que es converteixen en evidència a mesura que avancen les pàgines del relat. El narrador, doncs, renuncia expressament a la creació d'efectes sorpresa i elimina el clímax de la novel·la en el seu sentit més convencional. No hi ha res gratuït, però. El novel·lista té les seves raons i entenc que la més important neix de la consideració que el tram argumental importa molt menys que no pas la reflexió sobre aspectes diguem-ne transcendents. Vull dir que la història és al servei d'una especulació lírica més profunda sobre la realitat de l'amor i de la mort. Per això la novel·la s'amara amb aires de poema i troba el punt més dolç de maduresa en les consideracions elegíacques, i en una meditació plural sobre diferents aspectes

de l'amor.

L'estructura narrativa simultaneja dos presents: una mena de present històric dels fets succeïts a Ostia Antica i el present de la narració, alguns anys més tard, quan es recuperen, des d'una coral de veus, els detalls menuts de la història i el complex perfil de la protagonista morta. En aquest desplegament coral hi ha veus que surten potents i fondals com la del marit vidu, o la del pare, o la més fugaç del vell professor enamorat. A parer meu, però, són veus que contrasten massa amb el to pla, infantil i esbiaixat de les filles òrfenes. Potser és per aquesta raó que trobo que Les hores detingudes, tot i l'evidència dels seus encerts, no és una peça tan ben acabada com Figures de calidoscopi.

Per contra, la correcció i la finesa de la mirada sobre Itàlia, i més concretament la gràcia amb què presenta la Roma clàssica, fa que la novel·la pugui arrengrer-se desacomplexadament amb les mostres catalanes que han reeixit a apuntar més bé les essencialitats del món italià. Aquesta és una tradició llarga i ben nodrida dins de la literatura catalana. Raó per la qual, el millor elogi que hom pot adreçar-li és afirmar que les pàgines italianes de Ramon Solsona, tot i la seva brevetat, no desdiuen de les de Josep Pla, Gaziel o Josep M. de Sagarra, les més afinades, sens dubte, quan han polzat la singularitat i grandesa del món italià. Sigui com sigui, els tres títols publicats permeten de presentar, sense embuts, Ramon Solsona, com una de les veus més particulars i suggestives de la narrativa catalana actual.

Isidor Cònsul